Еразм Роттердамський

Сповідь солдата

Ганнон. Трасімах.

Ганнон. Звідкіля вертаєшся до нас, Трасімаше1? Виїхав ти від нас Меркурієм, а приїхав Вулканом.

Трасімах. Про яких це Вулканів і про яких Меруріїв ти мені правиш?

Ганнон. Бо коли ти виїжджав, то немов на крилах летів, а тепер кульгаєш2.

Трасімах. Так звичайно вертаються з війни.

Ганнон. А що в тебе спільного з війною? Адже ти полохливіший від сарни.

Трасімах. Надія на здобич зробила мене відважним.

Ганнон. Значить, приносиш силу-силенну грошей!

Трасімах. Де там: порожній черес3.

Ганнон. Зате рюкзак повний всілякого добра.

Трасімах. Вертаюсь обтяжений злодіяннями.

Ганнон. Це, звичайно, ноша тяжка, якщо правду сказав пророк4, який гріх назвав свинцем.

Трасімах. Я там бачив і сам скоїв більше злочинів, ніж за все попереднє буття.

Ганнон. І що ж, до вподоби припало тобі солдатське життя?

Трасімах. Немає нічого ганебнішого і злочиннішого.

Ганнон. Що ж тоді манить тих, що за малу плату, а деякі й задарма мчать на війну, неначе на учту?

Трасімах. Не можу пояснити це інакше, як тільки тим, що вони, одержимі фуріями, повністю підпали під владу злого духа і прирікли себе на злигодні, до того ж цим самим достроково спішать на той світ.

Ганнон. І я так гадаю. Бо для похвальної справи їх не наймеш ні за які гроші. Але розкажи-но, як проходив бій, на чий бік схилялась перемога?

Трасімах. Знявся там такий галас, такий гуркіт, такий рев труб, оглушливий звук рогів, іржання коней, крики людей, що нічого я не тямив, нічого не міг бачити, що творилося, і ледь усвідомлював, де сам знаходжуся.

Ганнон. Чим пояснити те, що інші, вернувшись із війни, розповідають про воєнні події з найменшими подробицями і так усе пам'ятають, хто що сказав або зробив, немовби вони за всім спокійно спостерігали як глядачі?

Трасімах. Гадаю, що вони вправно брешуть. Що відбувалося в моєму наметі, — я знаю, а що на полі бою, — поняття не маю.

Ганнон. І того не знаєш, як ти став кульгавим?

Трасімах. Ні. Нехай мені Марс перестане сприяти! Гадаю, що камінь поцілив у коліно або кінь ударив копитом.

Ганнон. А я знаю, як це сталося.

Трасімах. Знаєш? Хіба тобі хтось розповів?

Ганнон. Ні, але здогадуюсь.

Трасімах. Тоді скажи!

Ганнон. Коли ти тікав, очманілий від страху серед зойків, брязкоту зброї, вигуків відчаю, скаженого гармидеру, гепнувся об землю і розбив собі ногу.

Трасімах. Хай я пропаду, як оце стою, якщо ти не попав у саму точку! Твій здогад близький до правди.

Ганнон. Іди тепер додому і розкажи дружині про свої перемоги.

Трасімах. Ой, невеселою піснею привітає вона мене, коли побачить, що чоловік вертається обірванцем.

Ганнон. А де ділося те, що ти награбував?

Трасімах. Давно я розтратив.

Ганнон. На що саме?

Трасімах. На повій, виноторговців, інших, хто мене обіграв у карти.

Ганнон. Цілком по-військовому. Нечесно придбане годиться проциндрити в іще гірший спосіб. Але від святотатства, сподіваюсь, ти все-таки утримався?

Трасімах. Де там! На війні не було нічого святого. Не пощаджено ні домівок людських, ані храмів божих.

Ганнон. А як ти думаєш спокутувати свою провину?

Трасімах. Кажуть, що не треба спокутувати злодіянь, вчинених на війні. Усе, що там діється, діється цілком законно.

Ганнон. Згідно з законом війни, очевидно?

Трасімах. Не інакше.

Ганнон. Але ж закон війни — це вершина несправедливості. Тебе на війну потягла не любов до батьківщини, а надія на здобич.

Трасімах. Визнаю, що воно так і було, і, по-моєму, мало хто йде туди з чистішими намірами.

Ганнон. Єдина втіха: якщо шаленіти, то не одинцем, а вкупі з багатьма.

Трасімах. Проповідник з амвона оголосив, що війна справедлива.

Ганнон. Проголошувати брехню з амвона негоже. Та й що справедливе для володаря, не обов'язково справедливе для тебе.

Трасімах. Я чув від учених людей, що кожному

дозволено жити своїм ремеслом.

Ганнон. Гарне це ремесло — підпалювати доми, грабувати храми, ґвалтувати черниць, обдирати бідарів,

убивати невинних.

Трасімах. Наймають же м'ясників різати худобу, тож чому ганити наше ремесло за те, що нас наймають

мордувати людей?

Ганнон. Чи не давала тобі спокою думка, куди помандрує твоя душа, якщо тобі випаде загинути на війні?

Трасімах. Ні, не дуже. Мене підтримувала надія на краще завтра, тому що раз назавжди доручив я себе опіці святої Варвари1.

Ганнон. І вона прийняла тебе під свою опіку?

Трасімах. Мені привиділося, що вона ледь кивнула головою.

Ганнон. Коли ти мав таке видіння? Вранці?

Трасімах. Ні, після вечері.

Ганнон. Ну, тоді, гадаю, тобі могло здаватися, що навіть дерева прогулюються.

Трасімах. Як він усе вгадує — дивна річ! Але особливу надію я покладав на святого Христофора, в обличчя якого я кожного дня вдивлявся.

Ганнон. У наметі? А звідки там узялися ікони?

Трасімах. Ми намалювали святого на полотні вуглиною.

Ганнон. Не липовим, як кажуть, виявився захист цього вугільного Христофора. Але облишмо жарти. Я не бачу для тебе іншого способу спокутувати свої тяжкі злочини, як вирушити паломником у Рим.

Трасімах. Е ні! Я знаю набагато коротшу дорогу.

Ганнон. Яку?

Трасімах. Піду до домініканців. Там швидко й дешево позбудуся гріхів.

Ганнон. Навіть гріха святотатства?

Трасімах. Навіть якби я пограбував самого Христа і голову йому відтяв. Домініканці щедро роздають індульгенції і мають владу відпускати гріхи.

Ганнон. Добре буде, якщо Бог затвердить вашу угоду.

Трасімах. А я більше боюся, щоб чорт не затвердив, бо Бог з природи милостивий.

Ганнон. Якого ж вибереш собі священика?

Трасімах. Такого, в якого виявилося б мало сорому.

Ганнон. І після цього будеш чистий і зможеш приступити до святого причастя?

Трасімах. Чому б і ні? Як тільки вихлюпну весь бруд на його капюшон, я звільнюся від тягаря гріха. Хто відпустить мені гріхи, хай той далі про них і думає.

Ганнон. Звідки ти знаєш, що він відпустить тобі гріхи?

Трасімах. Аякже, я знаю.

Ганнон. За якою ознакою?

Трасімах. Він кладе руки мені на голову і щось там незрозуміле бурмоче.

Ганнон. А що буде, коли він поверне тобі всі твої гріхи і, кладучи руки на твою голову, промимрить таке: "Розрішаю тебе від усіх добрих учинків, яких у тебе не помічав, і, повертаючи тебе твоїм давнім звичкам, відпускаю таким, яким ти прийшов до мене"?

Трасімах. Це вже його справа, що він говорить. Мені досить одного — повірити, що я дістав відпущення гріхів.

Ганнон. Але така віра ризикована. Можливо, для Бога, в якого ти боржник, вона недостатня.

Трасімах. Звідкіля ти взявся на моїй дорозі, щоб мою ясну совість затьмарити?

Ганнон. Добра призвістка — щаслива зустріч із другом, що дає розумні поради.

Трасімах. Не знаю, наскільки твої поради добрі, в усякому разі вони мало приємні.

1 Трасімах — грецьке ім'я, значить "відважний воїн", насправді носій цього імені — боягуз, який найнявся на військову службу заради здобичі і прагнення до гульні й розпусти.

2 немов на крилах летів... — Натяк на Меркурія (Гермеса, вісника богів, якого стародавні греки й римляни зображували з крилатими сандаліями), а Вулкана — кульгавим (калікою цей бог став, коли Зевс-Юпітер у гніві скинув його з Олімпу).

3 ...порожній черес. — У римських легіонерів був звичай носити гроші в чересі.

4...Йдеться про "Книгу пророка Захарії", V, 7-8.

5...Свята Варвара вважалась опікункою щасливої смерті.